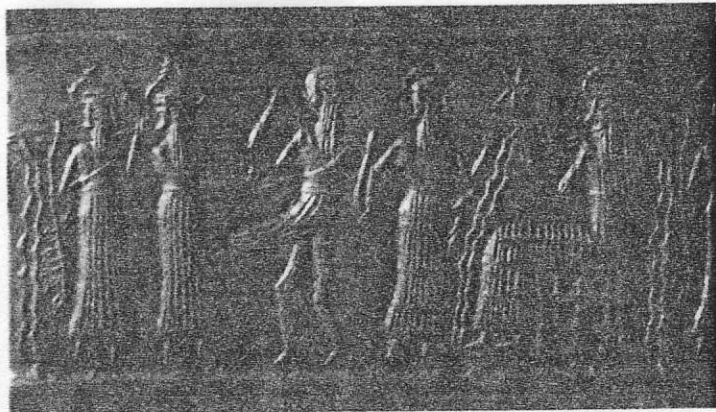

Ε

Έα (ακκαδ. Αία, ασσυροβαβυλ. Ea χέπτιτ. Αας, ελλην. Έος, Έα). Ασσυροβαβυλωνιακός θεός των γλυκών υδάτων, της σοφίας και των προτύπων του πολιτισμού, με πανάρχαιο σουμερικό όνομα, στο

όπως την ιδεατή γη Τιλμούν, πρώτη μορφή ουτοπίας, και σύμφωνα με το σουμερικό έπος «Ο Έα και η διευθέτηση του Κόσμου» που παραδόθηκε και στους Ασσυροβαβυλώνιους, αυτός ως θεός της σοφίας

Ο Έα, δεξιά, καθιστός και περιβαλλόμενος από προσωποποιήσεις των γλυκών υδάτων δικάζει το δαιμονικό πηγάδι του Ζου. Σφραγιδόλιθος της αρχαίας βαβυλωνιακής περιόδου, 2000 - 1600 π.Χ. (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο).

οποίο, μετά την άφιξη των Ακκάδων στη Μεσοποταμία (26ος αι.), αποδόθηκαν τα κυριότερα χαρακτηριστικά του Ενκί*, σουμερικού θεού «Κυρίαρχου των Κάτω» και «Κυρίαρχου της Γης».

Σε ακκαδικό και ασσυροβαβυλωνιακό πλαίσιο ο Έα απέκτησε μεγαλύτερη σημασία, κυρίως για τη μονοθεϊστική και ανεικονική ιδεολογία, ως Κέντρο αναφοράς αξιών του πολιτισμού. Μυθολογούμενος ως γιος του Ανσάρ* και της Κισάρ, ο Έα, τρίτος «τῆ τάξει» μετά τον Άνου* και τον Ενλίλ*, διαμορφώθηκε «κατ' εικόνα» του Άνου. Κατά το κοσμογονικό έπος «Ενούμα Ελίσ», ο Έα πριν διαμορφωθεί το σύμπαν, αποκόιμισε με τέχνασμα τον Αψού*, τον αρχέγονο Ωκεανό* των γλυκών υδάτων και από τότε τον αντικαθιστά, ωστόσο φάνηκε διστακτικός στον παραμερισμό της γυναίκας του Αψού Τιαμάτ*, θεάς της θάλασσας, αν και συγκατατέθηκε στην ανάλειψη αυτού του έργου από τον Μαρδούκ*, που σε πολλές ασσυροβαβυλωνιακές πηγές παρουσιάζεται ως γόνος του Έα, και με συμβουλή του ο Μαρδούκ, μετά τη διχοτόμηση της Τιαμάτ, σκότωσε τον υπέρμαχο της Κινγκού*, που από το αίμα του δημιουργήθηκε ο άνθρωπος με σκοπό «να απελευθερώσει τους θεούς».

Σημαντική συμμετοχή αναγνωρίζεται στον Έα όχι μόνο στην κοσμογονία και στη δημιουργία του ανθρώπου, αλλά και στην επιβίωσή του. Οι Ασσυροβαβυλώνιοι, που παρέλαβαν το σουμερικό ποίημα «Ενκί και Νινχουρσάγκ», δέχτηκαν τον Έα ως εγγυητή των γλυκών υδάτων, τα οποία ζωοποιούν το χώρο,

«καθόρισε τη μοίρα» του κάθε χώρου, ακόμα και ως προς τον πλούτο του υπεδάφους του. Έτσι ο Έα θεωρήθηκε γενικός επόπτης της ανθρώπινης δραστηριότητας, γεγονός που εκμεταλλεύτηκε η πολυθεϊστική βαβυλωνιακή παράταξη, για να διαμορφώσει «θεούς» υποτελείς του Έα και αντιπροσώπους του σε κάθε δραστηριότητα: τον Ασνάν, θεό της βλάστησης, τον Ισκούρ*, θεό της βροχής, τον Ενκιντού*, θεό της γεωργίας, τον Εμπιλουλού, θεό της ροής των ποταμών, κ.ο.κ. Με όλα αυτά γίνεται σαφές ότι ήδη από τις αρχές της δεύτερης προχριστιανικής χιλιετίας είχαν υπάρξει διαφορετικές μορφές, φιλολογικές παραδόσεις και λατρείες του Έα, τόσο μονοθεϊστικής όσο και πολυθεϊστικής απόχρωσης. Στην πρώτη περίπτωση ο Έα, χωρίς να περιέλθει ποτέ σε κατάσταση ανενεργού θεού τοποθετήθηκε στη βάση του πολιτισμού κυριαρχώντας στα «με» δηλ. στα πρότυπα των αξιών του ενώ στη δεύτερη περίπτωση εξέπεσε σε ανενεργό μορφή, αφού τα χαρακτηριστικά του αφομοιώθηκαν στο πρόσωπο του Μαρδούκ και των μορφών του.

Στα ιστορικά έπη, και ιδιαίτερα στο «Ατρά-χασίς», ο Έα περιγράφεται ως προστάτης του Ατρά-χασίς*, δηλ. του μεσοποταμιακού Νώε, τον οποίο διασώζει από τον κατακλυσμό με δικό του τέχνασμα, δηλ. έχοντας δώσει, όπως όλοι οι θεοί, όρκο στον Ενλίλ, να μην αναφέρει τίποτα σε κανένα άνθρωπο, στέλνει στον ήρωα προειδοποιητικό όνειρο για την ανέγερση του σκάφους, όπου θα διασωθεί η ζωή. Η σωτηρία του ανθρώπου από τη σοφία του

Έα φαίνεται ιδιαίτερα στο έπος του Ανζού, οικτρού τέρατος και εκπροσώπου μιας διεστραμμένης κοινωνίας, η οποία αναμένει το τέλος της. Στο «πλήρωμα του χρόνου» ο Έα θα σώσει την ανθρωπότητα, απαλλάσσοντάς την από τη δαιμονική κυριαρχία του Ανζού, προβάλλοντας τον Νινουρτά*, ως «νέο Αδάμ» και Μεσσία. Η επινοητικότητα και η σοφία του Έα φάνηκαν σωτήριες και στο δραματικό περίγυρο της «Καθόδου της Ισάρ* στον Κάτω κόσμο». Αν ο Έα δεν είχε διαπλάσει ένα μυστηριώδες ον χωρίς φύλο, το οποίο τράβηξε το ενδιαφέρον της κυρίας του Κάτω κόσμου, της Ερεσχειγάλ*, η Ισάρ και μαζί με αυτήν η ζωή πάνω στη γη θα είχαν εκτεθεί σε μεγάλους κινδύνους.

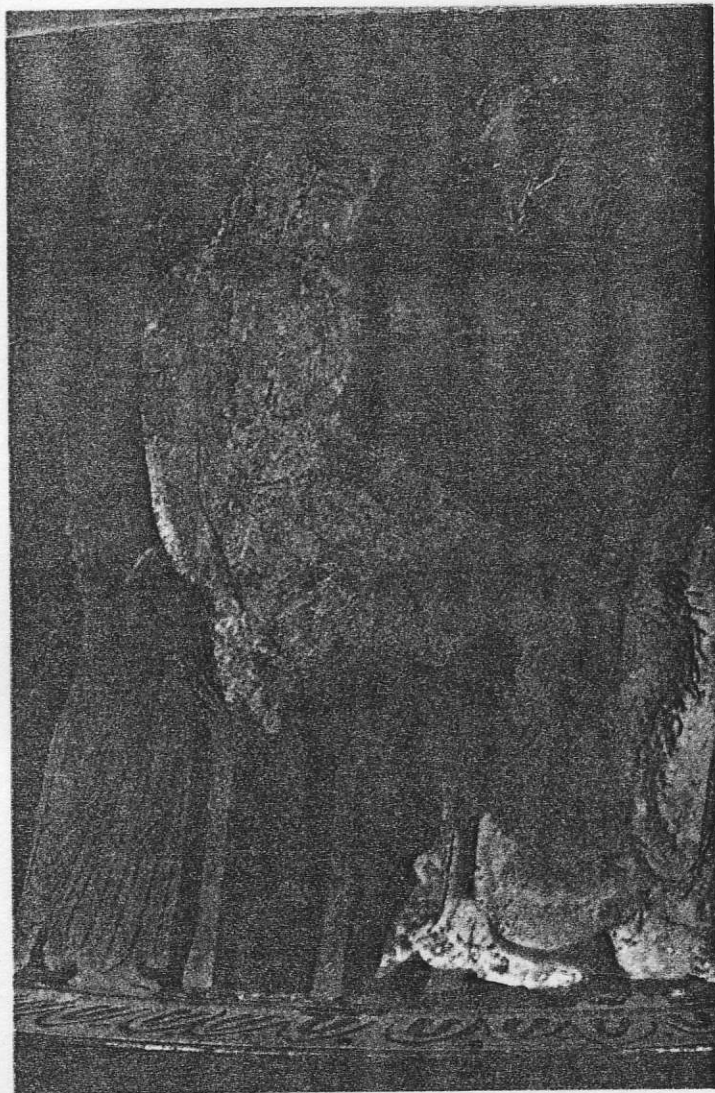
Σε ύστερους χρόνους, όταν η ασσυριακή μονοθεϊστική παιδεία και ιδεολογία είχαν πλέον χαθεί, ο Βα-

βυλώνιος σοφός Βηρωσός παρουσιάζει τον Έα να δημιουργεί από το προκοσμικό αυγό τον Ωάννη*, αρχικό άνθρωπο-ψάρι, να τον προικίζει με τα χαρακτηριστικά του και να τον ντύνει με τα ιχθυοειδή κάλυπτρα ιερών του.

Κ. ΜΕΓΑΛΟΜΑΤΗΣ

Εγκέλαδος. Ένας από τους ισχυρότερους Γίγαντες*, που το όνομά του σημαίνει τη βοή μέσα από τα έγκατα. Κατά τη Γιγαντομαχία, σύμφωνα με την πιο γνωστή εκδοχή, ο Εγκέλαδος καταπλακώθηκε κάτω από τη Σικελία, την οποία έριξε εναντίον του η Αθηνά*. Βλ.λ. *Γίγαντες*.

Έγκρες (Άgrās ή Egres). Δαίμονας των ωφέλιμων και εδώδιμων φυτών, που ανήκει στο πάνθεο των φιννο-ουγγρικών λαών (βλ. και λ.

Η Ελειθια, αριστερά, συμπαραστέκεται στη Λητώ, που πρόκειται να γεννήσει. Λεπτομέρεια από ερυθρόμορφη πυξίδα, περ. 370 π.Χ. (Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο).